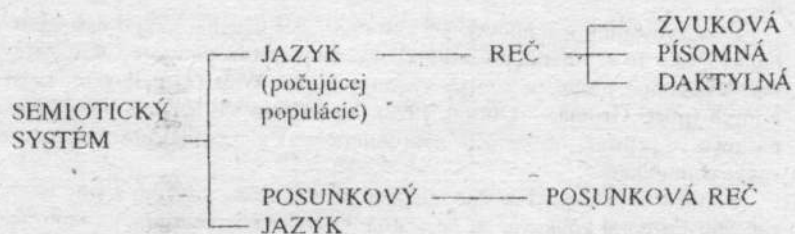


Zvuková reč sa od posunkovej reči líši aj syntaxou. V posunkovej reči sa niekedy zvyrazňuje pravidlo jednoduchej juxtapozície – ukladanie jedného posunku za druhým (pozri Csonka – Mistrík – Ubár, 1986). Uden (1990) hovorí o pravidle tzv. „topic-comment“ štruktúry, kde na prvom mieste stojí posunok – predmet komunikácie, ďalšie posunky vysvetľujú, prečo sa o predmete hovorí – predmet sa komentuje.

Uvedli sme len niekoľko príkladov, ktoré dokumentujú, že posunková reč sa zakladá na vlastnom jedinečnom jazyku – posunkovom jazyku. Za posunkový jazyk možno považovať súbor znakov a jazykových pravidiel na ich realizáciu. Posunkový jazyk spája s inými jazykmi prítomnosť jazykových univerzálií. O tom, že posunková reč naozaj možno považovať za založenú na jazykovom systéme, svedčí prítomnosť morfológie, syntaxe, sémantiky a pragmatiky dorozumievacej formy (Moore, 1974; Grosjean, 1982). Jedným z dôkazov nezávislosti jazyka nepočujúcich od jazykov počujúcej populácie je to, že nepočujúci nemusia vôbec poznať jazyk počujúcej populácie, aby mohli komunikovať v posunkovej reči.

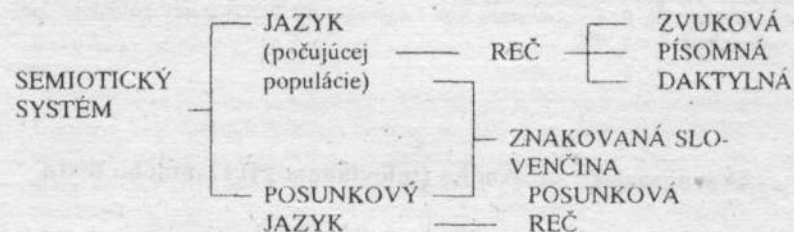
Domnievame sa, že vzťahy medzi oboma jazykmi možno znázorniť nasledujúcim spôsobom:



Porovnanie posunkového jazyka s jazykmi počujúcej populácie by bolo neúplné, ak by sme zo zorného poľa vypustili ďalšie komunikačné systémy, vznikajúce „prienikom“ dvoch jazykov odlišných modalít (motoricko-vizuálna modalita posunkových jazykov a verbálno-akustická modalita hovorených jazykov). Posunkový jazyk môže existovať úplne nezávisle, ale môže prijímať aj časť pravidiel a časť štruktúry hovoreného jazyka, napríklad angličtiny alebo slovenčiny. Buď potrebné povedať, prečo k takýmto „prienikom“ dochádza. Vysvetlenie ponúka tzv. kontaktný fenomén, ktorý sčasti vyúsťuje aj do tzv. pidginizácie posunkového jazyka. V 60-tych rokoch však vzniklo mnoho posunkových systémov pre potreby špeciálno-pedagogickej praxe. Učители na školách pre nepočujúcich vytvorili umelé formy manuálnej komunikácie založenej na posunkovej reči, ktoré sa vždy sprevádzajú hovorenou rečou. Syntax posunkovej zložky výpovede sa zohoduje s hovorenou zložkou, okrem toho do posunkov sa vkladajú v manuálnej podobe predložky, prípony a koncovky, často formou spájania posunku s daktylom. Cieľom umelých posunkových systémov, napr. tzv. znakovanej angličtiny, znakovanej slovenčiny (tá vznikla akosi spontánne, nie je vôbec formalizovaná), je sprístupniť jazyk počujúcich vo vizuálnej podobe. Otázkou je, či takýto manuálny posun-

kový systém možno považovať za transformáciu slovenčiny, angličtiny do manuálneho kódu, alebo či týmto spôsobom vzniká nový samostatný jazyk (porov. Štefánik – Groma, 1992). Myslíme si, že týmto jazykovým „prienikom“ nemožno vytvárať nový samostatný jazyk. Manuálne posunkové systémy nepovažujeme ani za ďalšiu formu realizácie jazykového systému slovenčiny (angličtiny), tak ako je to pri písomnej alebo hovorenej forme reči. Nedovoľuje nám to ani absencia analogickej korešpondencie hlásky s grafémou, fonémou v posunkovej zložke znakovanej slovenčiny (angličtiny). Tak tiež nie je mysliteľná plná kompetencia v manuálnych posunkových systémoch bez zvládnutia prirodzenej posunkovej reči (lexiky).

Domnievame sa, že znakovaná slovenčina (angličtina) je realizáciou dvoch nezávislých jazykov – slovenčiny (angličtiny) a posunkového jazyka nepočujúcich. Takáto komunikácia nemá pôvod v žiadnom treťom jazyku – „jazyku znakovanej slovenčiny“, je len osobitnou formou realizácie dvoch jazykov – počujúcej a nepočujúcej populácie. Schematicky to možno znázorniť takto (Štefánik – Groma, 1993):



V našom príspevku sme považovali za potrebné vyrovnáť sa s umiestnením posunkového jazyka a umelých posunkových systémov v „poli“ jazykových systémov a ich realizačných foriem. Túto problematiku sme intepretovali v rovine lingvistickej. Ako ďalší zaujímavý problém sa nám javí osvojovanie si týchto komunikačných foriem nepočujúcim dieťaťom. To už je však problematika špeciálnej vývinovej psycholingvistiky. Boli by sme radi, ak by nám v skúmaní týchto procesov osvojovania si jazyka pomohla aj schéma, ku ktorej sme sa dopracovali. Predpokladáme, že môže byť východisková pre skúmanie modelov používania týchto komunikačných foriem nepočujúcimi deťmi v ich jazykovom vývine.

Literatúra

- BAKER, CH. – PADDEN, C.: American Sign Language. A Look at Its History, Structure, and Community. Silver Spring, T. J. Publishers, Inc. 1984.
 BELLUGI, U.: Clues From the similarities between signed and spoken language. In: BELLUGI, U. – STUDDERT – KENNEDY, M.: Signed and Spoken Language. Biological Constraints on Linguistic Form. Berlin, Verlag Chemie 1980.
 CSONKA, Š.: Posunkový jazyk a lingvistiká. In: Orálna reč a vzdelávanie nepočujúcich. Bratislava, SPN 1989, s. 73 – 79.
 CSONKA, Š. – MISTRÍK, J. – UBÁR, L.: Frekvenčný slovník posunkovej reči. Bratislava, SPN 1986.